

Melkerobotisert stiavhengighet med klimakonsekvenser på bruksnivå

Kvalitativ analyse av stiavhengighet på bruksnivå

Rob Burton og Maja Farstad, Ruralis

Bakgrunn og fokus

- Fortsatt forskning på klimaatiltak i landbruket er helt klart nødvendig.
- Også andre forskningsgap: bl.a. lite eksisterende forskning på bønders beslutninger og barrierer for gode klimaatiltak
- Målet vårt her: *identifisere forhold som vanskeliggjør endring av bøndenes nåtidige drift av, og praksiser på, bruket*
- Avdekke potensielle sosiale og materielle forhold som «låser fast» dagens produksjon og drift

Data og metode

- To regioner: Namdalen og Jæren; intervju med 29 bønder fra to kommuner i hver av regionene (høsten 2014)
- Vi etterspurte: nøkkelinfo om gård og drift, bemanning, info om melk og kjøtt-produksjonen, planteproduksjonen, om opplevde begrensninger ift driften, tekniske data knyttet til produksjonen, brukets framtid, synspunkter på foreslåtte klimatiltak fra nasjonalt hold m.m.
- *Hva har betydning for bøndenes beslutninger på gårdsbruket?* Strategi: be om begrunnelse for hver eneste beslutning/valg foretatt på bruket, for å avdekke hvilke vurderinger som ligger til grunn
- Spurte *ikke* direkte om i hvilken grad bøndene tar hensyn til klimaproblematikken når de foretar ulike beslutninger på bruket
- Utvalg: mange par som jobbet fulltid på bruket, to kvinner og flere menn som drev alene, tre menn i samdrift, minst én fulltidsstilling på brukene

Hva er styrende for bondens beslutninger:

- Driftsmessige beslutninger gjøres basert på økonomiske vurderinger (inkludert strategier for optimalisering av avdrått og avlinger)
 - Hva som er mest lønnsomt avhenger i stor grad av brukets eksisterende ressurser
 - Eksisterende gårdsressurser legger dermed sterke føringer på hvilke endringer som kan forsvares
 - Ønsker å utvikle bruket; visse forhold gjør ekspansjon eller modernisering vanskelig, som tilgangen til mer areal. Søker best mulig resultater basert på de ressursene de har tilgang til
- Veldig få driftsvalg forklares med tradisjon, sosiale normer, endringsvegring (foruten ønsket om å sikre brukets videre drift)
 - Unntak: idealisten, risikoaversjon

= bønder på produktivisme-orienterte stier.

→ Hvordan samsvarer dette med målet om en mer klima-fordelaktig melk/kjøtt-produksjon?

Avdrått og avlinger fremfor klima – men samsvarende utfall, ideelt sett

- Mange bønder uttrykte bred miljømessig bevissthet – men ikke én eneste beslutning ble begrunnet med henvisning til klimahensyn
- Likevel; produktivisme-orienterte vurderinger samsvarer med klimafordelaktige løsninger (klimatiltak = økonomisk gevinst)
 - Ønske om bruk av riktig mengde gjødsel (\leftrightarrow penger bortkastet)
 - Oppfattet samsvar mellom slepeslange/stripespreding og bedre avlinger
 - Helst ikke myrjord – mer arbeidsintensivt og krevende
 - Helst så korte kjøreavstander som mulig, pga antallet arbeidstimer
 - Helst ikke spre gjødsel om høsten, pga antallet arbeidstimer bortkastet
- Men faktisk praksis skiller seg ofte fra ønsket praksis...

Hvorfor er melk og kjøtt-bøndene såpass produksjonsorienterte?

- Bøndene vil ha fleksible ukedager, mer i tråd med det øvrige samfunnet. Melkerobot!
- Viktig å kunne ha et mer normalt hverdagsliv, som omfatter kvaliteter som fritid, fleksibilitet, mindre hardt arbeid, samt muligheten til også å forfølge andre verdier enn kun gårdsdrift (deriblant familieliv).
- Det opplevde behovet for melkerobot (både blant bønder med og uten robot) reflekterer en kulturell lock-in som i stor grad er styrende for beslutningene deres og dermed også for bruksutviklingen.
- En slik teknologisk investering fordrer som regel at bøndene intensiverer (øker og effektiviserer) driften, for slik å oppnå økt avkastning som kan forsvare de økonomiske investeringene

Betydningen for klima

- Et (omforent) behov for melkerobot låser bøndene til en mer intensiv drift, hvor **behovet for mer areal** frembringer utslippsgenererende løsninger:
- Nydyrking av myrjord
- Dyrking av jord i avstand til bruket
 - → ÷ klimasmart gjødselsteknologi
 - → + «diesel og dekk»
- Mer grasproduksjon på bekostning av kornproduksjon
- Hvordan balanseres dette opp imot potensielle *fordeler* ved mer intensiv drift?

Forventet utvikling videre

- Det opplevde behovet for melkerobot vil bestå
 - Viktig for livskvalitet, og viktig for rekruttering
- Fragmentert eierskap til jord kan reguleres
- Det samme gjelder for andre landbrukspraksiser, som nydyrking av myr, planteproduksjon og gjødslingsmetoder.
- Videre økonomiske og sosiale konsekvenser av slike politiske reguleringer kan være dramatiske og vanskelige å forutse på forhånd